

*Clovek je lahko naspolnik vseh nacionalizmov, toda dejansko se sama po sebi vsiljuje cijonalizmom tem, da si zognost in med davalcev.
•Le Popula 1930.

DR. Cermelj Lavo
Dvorakova 6/II
L J U B L J A N A

ISTRA

GLASILO SAVEZA JUGOSLOVENSKIH

EMIGRANATA IZ JULIJSKE KRAJINE

PROBLEMI NAŠE EMIGRACIJE

NAŠ NAROD U JULIJSKOJ KRAJINI I NAŠA EMIGRACIJA U JUGOSLAVIJI — POLITIČKI I SOCIJALNI ZADACI NAŠEG POKRETA — NAMJERA SAVEZA U BLIŽOJ BUDUĆNOSTI

PRED KONGRES EMIGRANTSKEH DRUŠTAVA U LJUBLJANI

INTERVJU SA PREDSJEDNIKOM SAVEZA

Dr. Ivan M. Čok

Stojimo pred drugim redovnim kongresom naše organizirane emigracije. Za nekoliko dana sastat će se u Ljubljani delegati svih naših emigrantskih društava u Jugoslaviji, zajedno sa vodstvom Saveza, da reasumiraju bilansu jednogodišnjeg rada Savezove djelatnosti, direktorija i pojedinih odsjeka, da ustanove kako se funkcija Saveza očituje u aktivnosti pojedinih organizacija, odnosno u koliko su naša društva napredovala u smislu intencija saveza. Odgovori kongresa više ili manje zadovoljavajući, bit će, vjerujemo, pozitivni u svakom slučaju. Kongres međutim ne će samo ispitati dosadašnju aktivu i utvrditi sadašnje stanje u našim organizacijama, nego će dati, jer to zahtjeva dinamičan razvoj našeg pokreta, potrebne smjernice za daljnji rad u našim društvinama na raznim područjima.

Još jedan momenat mora doći do izražaja na kongresu. Emigracija nije sama sebi svrhom. Ona u svojoj egzistenciji nije zabavljena samo zadacima koji se odnose specijalno samo na nju. Opravdanost njezina djelovanja pojačava u daleko većoj mjeri krajnji cilj za koji se ona bori, a to je pitanje slobode Julijske Krajine, pitanje slobode našeg čovjeka koja mu pridaje po svim zakonima na vlastitoj njegovoj zemlji. Pitanje Julijske Krajine je za naš pokret životni zadatak prvenstvene važnosti. Koliko smo odgovorili tom zadatku i koliko smo usmjerili prema tom cilju našu aktivnost među nama samima i u ostale redove izvan nas, u toliko je opravdanie naše borbe veće, jer dobiva širi karakter, razumljivljiv i prihvatljiv podlogu za sve one koji nam mogu biti od pomoći.

Kongres u Zagrebu, prije dvije godine, na kojem se konstituirao savez, imao je karakter pribiranja snaga, okupljanja društava koja su postojala, povezivanja emigrantskih redova u jednu organiziranu frontu. Prvi kongres iza toga u Beogradu mogao je već da zabilježi početne rezultate i da pokaže na djelu opravdanje Savezova opstanka.

Kongres u Ljubljani u organizatornom pogledu moći će na to pokazati u većoj mjeri. Broj se društava znatno povećao. Znademo, da su i općeniti rezultati rade veći i značajniji. Neki odsjeci vršili su svoju funkciju intenzivno. Kontakt između društava bio je povoljniji. Propagandne manifestacije u pojedinim mjestima nisu imale samo lokalni karakter, kod njih su uzimala učešća i druga naša vanjska društva. Za sam kongres vrla u društvinama živ interes, što se vidi i po tome da će na

kongresu u Ljubljani, pored već najavljenog dnevnog reda sa strane saveza, biti pretresano nekoliko predloga koje su navedene pojedine organizacije.

Tom živom interesu koji za kongres postoji, u svrhu što pravilnijeg shvaćanja i prouđivanja najaktuelnijih pitanja koja se postavljaju pred našu emigraciju, želili smo i mi udovoljiti. Obratili smo se na predsjednika saveza g. Dra Ivana M. Čoka, koji nam je pred Ljubljanski Kongres poslao na naša pitanja odgovor, koji ovde donosimo:

Kako prosudjujete sadašnji položaj našega naroda u Julijskoj Krajini, te u koliko se je taj položaj promjenio, zapravo pogoršao u toku posljednje godine?

— Položaj našeg naroda u Julijskoj Krajini postao je, u posljednje tri godine, posebno statičan.

Fašizam je naime našem narodu uništio sve, tako da je ostalo upravo malo što bi se još dalo maknuti s puta. Potrebno je prilično vještine sa strane fašističkih vlasti da pronadaju koji neznatan ostatak naših narodnih prava i gospodarske samostalnosti da bi i to uništili.

Zivot svakog našeg pojedinog čovjeka u Julijskoj Krajini stenje u posljednje vrijeme u silnoj bijedi i pomanjkanju, pri čemu je teško postaviti neku analogiju da li je položaj lanjske godine bio slabiji od ove godišnjeg. Samo brojke hipotekarnih uknjizenja i dražbenih rasprodaja seljačkih posjeda pokazuju kako propada maleni sejlik u Julijskoj Krajini i zapada u beskušnu proletersku masu. Posljednje tri godine uništile su zajedno sa srednjim staležom u velikoj većini i naš radnici stalež, dijelom radi propadanja industrije u Julijskoj Krajini, dijelom radi toga, što se našeg čovjeka nastoji izgurati od svakoga pa i od najskromnijeg rada.

Desetodišnjica fašizma donijela je dođušte nekolicini naših političkih uapšenika slobodu, omogućila nekolicini emigriranih radnika povratak kući, ali je cijelokupni naš narod u Julijskoj Krajini zavila u veću tamu tlačenja. Fašističke vlasti u sporazumu sa nekojim lokalnim crkvenim dostojanstvenicima a zaciјelo i s privolom nekih viših crkvenih ličnosti u rimskoj kongregaciji, sistematski ruše crkvu sa crkvom, župu sa župom, od juga Istre prema sjeveru, sve što je još preostalo slavenskog u crkvenom bogoslužju: propovijedi, pjevanje, slavenske natpise itd.

Na drugim područjima života, naš narod u Julijskoj Krajini ne osjeća ništa najmanjeg olakšanja bremena što mu ga je fašizam nametnuo u deset godina svoga vladanja.

Na žalost je moj pogled na sudbinu našega naroda u budućoj godini jednako pesimističan.

Od fašističkog režima ne može naš narod očekivati nikakva poboljšanja.

Sasvim sigurno imamo očekivati i u budućoj godini ispad lokalnih fašističkih vlasti protiv svega što je naše.

Mogućnost promjene sadašnje prisnosti našega naroda pod Italijom leži upravo u vodstvu revolucionističke politike u Evropi sa strane fašističke Italije. Italija koja sa velikom galatom traži promjenu versajskog, trijantonskog i drugih mirovnih ugovora i udešava princip revolucionizma na štetu Male Antante i Poljske, načinje time princip stalnosti svih ugovora prema tome i rapaljskog ugovora, koji je izručio šest hiljada Jugoslavena protiv njihove volje Italije.

Na vikom o revolucionizmu na podlozi principa narodnosti, fašistička Italija nehotice otvara i nama mogućnost i po-

trebu revolucionističke borbe protiv rapanalskog ugovora,

reviziju jugoslovensko-talijanskih granica koje je on odredio i pomicanje granica fašističke Italije na narodnosnu crtu između Jugoslavene i Furlana. Vodstvo emigrantskog saveza sa svim emigrantskim organizacijama smješta su, bez okljevanja privatili revolucionističku formulu za oslobođenje iz sadašnjeg nesnosnog stanja. Upravo u afirmaciji revolucionističkog načela za Julijsku Krajinu, za onaj dio našeg naroda koji je pod Italijom vidim ove godine jednu svjetlu traku nade za bolju budućnost naše manjine.

Kakav je položaj naše emigracije? U koliko je naša emigracija uspjela da se afirmira pred javnosti kao tumač i pravi zastupnik našega naroda u Italiji?

— Premda je u prošloj godini skoro potpuno nestalo pritjecala emigracije iz Julijske Krajine u Jugoslaviju, ipak se nezaposlenost u emigrantskim redovima nije niti najmanje umanjila. Radi opće krize nastupile su redukcije u državnim i privatnim ustanovama. Broj nezaposlenih emigranata je u svim većim emigrantskim centrima prilično velik. Povećao se sada i broj nezaposlenih emigrantskih intelektualaca koji je broj bio u prošlim godinama dosta malen.

Teško gospodarsko stanje širokih emigrantskih masa barem je djelomično olakšano na način koji razveseljuje zbog važnosti, koje zadobivaju naše organizacije. Cijelokupnoj organiziranoj emigrantskoj zajednici počinje se posvuda polako, u javnosti a posebice pred vlastima, priznavati karakter jedinog legalnog predstavnika naše manjine u Julijskoj Krajini.

Organiziranu emigraciju, prije svega njenе vodeće predstavnike čeka još golema zadaća:

u zakonodavstvu izjednačiti svakoga našega emigranta u svakom položaju sa svakim Jugoslavenom koji ima formalno državljanstvo.

Teža će biti zadaća, jer nije odredjena nitiakvim zakonskim normama, urediti odnosi između domaćeg pučanstva i emigrantskog življa. U većem dijelu ovaj odnosi, medusobni život uopće ne predstavlja nitiakvo pitanje. Trenje međutim nastaje tano gdje je sakupljen veći broj emigranata na malenom prostoru među domaćim pučanstvom koje samo sve teže vodi borbu za svagdanji kruh. Zato su vodstvo saveza i pojedine društvene emigrantske uprave u Dravskoj banovini, gdje je najveći broj emigranata, postavljene pred zadaću

ublažiti ta trivenja, ugibati se sporovima, približiti se shvaćanju i osjećaju domaćega stanovništva i vršiti u svim krugovima i strujama informativnu službu o zadacima i teškom životu emigracije i našega naroda pod Italijom.

U dvije godine što Savez postoji, raširio se emigrantski pokret, preko svojih organizacija po svim važnijim centrima države. Broj od 18 organizacija, koliko ih je bilo u početku, porastao je na 35 organizacijskih jedinica. U kratko vrijeđe, kad bude ustanovljeno još pet organizacija, bit će iscrpljene sve mogućnosti za ustanovljivanje novih emigrantskih društava u mjestima gdje ima barem znatniji broj emigranata. Rukom o ruku sa ekstenzivnim proširenjem i ustanovljenjem organizacija po cijeloj državi razvijao se rad u društvinama. U društvenim proslavama, prednjama, predavanjima, uopće kod svih manifestacija društvenog života prevladajuje jedinstveniji smjer, isti vidici i pogledi na našu stvar bilo to u društву na jugu

KONGRES SAVEZA JUGOSLOVENSKIH EMIGRANTSKEH UDRUŽENJA U JUGOSLAVIJI

U smislu člana 6. i 9. saveznog pravilnika saviza savezni predsjednik II. redoviti kongres Saveza jugoslovenskih emigrantskih organizacija u Jugoslaviji za nedjelju dne 24. septembra u 9 i pol sati prije podne u prostorijama Delavske zbornice u Ljubljani.

Dnevni red kongresa predviđen u članu II, saveznog pravilnika biti će slijedeći: 1. pozdravni govor predsjednika; 2. Položaj našega naroda u Italiji u god 1932-33; 3. Položaj naše emigracije u Jugoslaviji u god. 1932-33; 4. Rad saveznog vodstva i organizacija začlanjenih u Savezu u svrhu postignuća ciljeva Saveza; 5. Apsolutorijski direktorij na predlog nadzornog odbora; 6. Izbor: a) poimenično biranje članova direktorija, b) biranje nadzornog odbora, c) biranje članova pojedinih odsjeka; 7. Opće smjernice za daljnji rad emigrantskih društava u budućoj godini. Izbor mjeseta za budući kongres; 8. Određivanje novčanog prinosa saveza od strane društava za buduću godinu, u skladu sa brojem njihovog članstva; 9. Predlozi pojedinačnih društava; 10. Eventualnosti.

države ili pak negdje u sjevernom dijelu.

Emigrantsko glasilo "Istra" sa svojim bogatim materijalom vlasti iz Julijske Krajine i sa svojim vlastitim o dijelovanju emigracije pripomoglo je u velikoj mjeri jedinstvenjem naziranju o problemima Julijske Krajine i njene emigracije.

Postoje naravno u većim emigrantskim centrima još uvijek razlike glede načina rada i rješenja problema Julijske Krajine. Vodstvo Saveza međutim ne uzima preveć tragično razliku u mišljenju, jer u pogledu same srži našega problema, sva je emigracija jedinstvena.

Koju su najaktuelniji zadaci naše emigracije odnosno Saveza emigrata u budućoj godini?

— Emigracija u prvom redu vodstvo Saveza težit će u budućoj godini ostvarenju bitnog cilja svake emigracije da najme rješi na kakav god način problem zemlje iz koje je bila prognana te da prestane biti emigracija.

Za to će politička akcija Saveznog vodstva uz sudjelovanje svih emigrantskih organizacija biti usmjerena na revolucionističku akciju

i propagandu za reviziju istočne talijanske granice i njezino pomaknuće na etnografsku crtu među obim narodima.

Obogaćena iskustvom prošlog i već izvršenog rada emigracija će ispuniti drugu najvažniju zadaću svojega emigrantskoga poslanstva, da najme obavijesti i upozna podrobno s problemom Julijske Krajine cijelu jugoslavensku i po mogućnosti još širevu evropsku javnost.

Usprkos toga da se je vodstvo Saveza najviše trudio da olakša socijalno stanje širokih emigrantskih nezaposlenih masa željena ruka ekonomskih zakona otežavala i onemogućivala te napore kao i napore svih ustanova u Jugoslaviji koje se bave problemom nezaposlenosti. U budućoj godini napor Saveza da olakšaju preteško stanje neće ni najmanje prestati sve dok se ne postignu pozitivni rezultati.

Sva ova navedena pitanja obuhvaćaju kompleks problema generalno. Za detaljnije ulaženje u stvar pružit će se sigurno pogodnija prilika na samom kongresu u Ljubljani. Temeljni su zadaci Saveza i naših organizacija, uopće čitavog našeg emigrantskog pokreta u najbližoj budućnosti. kako se vidi, u političkoj akciji za Julijsku Krajinu, s time u vezi u propagandi na širenu i upoznavanju problema Julijske Krajine u jugoslavenskoj i svjetskoj javnosti i rješavanju socijalnih pitanja (izjednačenje u državljanstvu i suzbijanje nezaposlenosti kao najvažnije) u našim emigrantskim redovima. U tome si je sva naša emigracija sigurno svjesna i jedinstvena. Ovisit će o načinu rada i volji sviju emigrata i njihovoj požrtvovnosti koliko će se uspijeti na korist naših opravdanih težnja.

Ante Rojnic

HITLEROV FAŠIZAM I SLAVENSKIE MANJINE

U Njemačkoj živi još oko 150.000 Lužičkih Srba, posljednjih pretstavnika nekada moćne slavenske grane — Polapskih Slavena. Oni nastavaju historički kraj Gornje i Donje Lužice, politički su razdijeljeni medju Saska i Prusiju, vjerski na protestante i katolike, a književno na gornjolužičko i donjolužičko narjeće.

Usprkos proračunatoj i sistematski provedenoj parcelaciji Lužice, bez ljeđne škole sa materinskim jezikom, u borbi protiv germanizacije, kroz tisuću godina, ne samo da su Lužički Srbi očuvani do današnjeg dana svoj jezik, narodne nošnje i običaje, već su i izgradiili svoju narodnu kulturu: pjesništvo, umjetnost i znanost.

Kao primjer rasne otpornosti i razvijene narodne svijesti neka služe samo ovi primjeri: dnevnik »Serbske Nowiny« izlazi neprekidno već 92 godine. »Serbski Casnik« 84 godine. »Casopis Maćici Serbseje« 88 godina, »Katolski Posol« 71 godinu. »Serbski Hrvat« 40 godina, a literarno-naучni časopis »Lužica« izlazi već 48 godina.

S velikim požrtvovanjem izdavali su do nedavno Lužički Srbi ove i još neke druge listove, društvene izvještaje, kalendarje, naučne, zabavne i školske knjige i održavali više kulturnih i naučnih društava.

No, ekonomski i socijalne nevolje koje biju cijeli svijet zahvatile su načito teško obje Lužice.

K svemu dolaze novi udarci (najteži valjda posije markgrofa Gera), koji prijete da će konačno uništiti sve, što su najbolji sinovi Lužičkih Srba kroz decenije s najvećim naporima izgradili.

Režim njemačke narodne revolucije zaustavio je svaki kulturni život u obim Lužicama.

Kulturna su društva prisiljena da obustave svoj rad, lužičko-srpski Sokol je raspuništen, »Sokolske Listy« i drugi prestaju izlaziti, »Serbske Noviny« i »Serbski Casnik« dobivaju komesare, da pišu po diktatu vlasti.

Iz redakcije »Serbskih Nowina« odstranjeni su svi članovi i namještenici, sumnjići zbog simpatija prema Čehoslovacima, medju njima i redaktor toga lista Marko Smoler koji je uređivač kroz 50 godina, sin J. A. Smolera, preporoditelja Lužičkih Srba.

A i mnogi drugi Lužičko-srpski kulturni radnici bačeni su bez ikakve eksistencije na ulicu i zamjenjeni ljudima, koji će Lužičanima ubrizgavati injekcije narodnoga mrtvila.

Skaka im je veza sa Slavenima, pa i primanje časopisa iz Jugoslavije ili donošenje viesti iz slavenskoga svijeta, najstrožije zabranjeno.

Prvi lužičko-srpski kulturni radnici dospjeli su u »Schutzhafft« — nehitnjenski »Korrektionshaus« u Budyšinu — da tamo pile i cijepaju drva.

Priwatna narodna poduzeća: tiskara i knjižara Smoler, Srpska narodna banka, Srpski dom i lužičko-srpski etnografski i arheološki muzej u Budyšinu su pod upravom hitlerovaca.

Premetačine i konfiskacije slavenskih knjiga i časopisa dopunjavaju »mjerne sigurnosti« u svrhu podizanja jakosti Trećega carstva.

Ako spomenemo još propise nove vlade, kojima se određuje, da samo Nijemac može steti i naslijediti zemljište, da samo Nijemac može biti namješten u državnoj službi, onda vidimo, da su Lužički Srbi bijedno roblje s mnogim gradjanskim dužnostima, a bez ikakve zaštite i bez ikakvih prava.

Pred našim očima, u XX vijeku, počinjaju se tako jedan zločin na životu tijelu i duši najmanjega i najotpornijega slavenskoga naroda.

Lužički Srbi nemaju danas mogućnosti da govore, ili da apeliraju na savjet civiliziranoga svijeta. Oni nemaju kapitala a niti jakih prijatelja, nemaju svoje matice države, pa se stoga o njima ne govori niti u parlamentima, a niti kod Društva naroda, kao zaštitnice narodnih manjina.

Zato mi dižemo svoj glas u odbranu bespomoćnih Lužičkih Srba!

Nikako nećemo da se miješamo u interne prilike njemačke države, no s pravom — kojim bi Nijemci ustajali na obranu protiv ukidanja primarnih prava na kulturni život svojih sunarodnjaka u Jugoslaviji — dižemo mi svoj glas u korist osiguranja narodne individualnosti naše slavenske braće, Lužičkih Srba.

Naši velikani ilirske vremena: Gaj, Vraz, Strossmayer i drugi bili su već u kulturnim vezama sa preporoditeljima lužičko-srpskoga naroda. Od tega vremena pa do danas te veze sa bratskim narodom nijesu prestale.

Kao Slaveni i ljudi, kojih se nemilo doimlje svaka nepravda i nasilje, sa zebnjom u duši pratimo sve dogadjaje u Lužici, koji idu za uništenje jednoga cijelogara naroda.

Lužički su Srbi uvijek bili lojalni gradjani njemačke države i imaju samo želju, da u okviru te države, kojom su povezani već kroz tisuću godina, osiguraju i sačuvaju prirodno pravo na slobođenje izraz svoje narodne duše: materinski jezik, narodne pjesme, običaje i nošnje.

ARETACIJE I OSUDE

OPTUZBA ZBOG IZBJEGAVANJA STAVNJE

Gorica, septembra 1933. — Pored brojnih slučajeva optužbi i osude zbog neprijavljivanja stavnji bilježimo još jedan slučaj. U Šempasu su karabineri prijavili sudu Reinarda Škarabota, starog 21 godinu.

PROCESI ZBOG PRELAZA GRANICE BEZ PUTNICE

Gorica, septembra 1933. — Dne 8. septembra vršio se u Gorici proces protiv Danijela Pipana, koji je bio optužen, da je pokušao da prebjegne u Jugoslaviju bez putnice. Osudu još neznamo.

ARETACIJA ZBOG NAPADAJA NA JEDNOG TALIJANA

Gorica, septembra 1933. — Karabineri u Podgori kod Gorice aretirali su Sebastijana i Josipa Kumara, Antona Belčića i Josipa Jakina, koji su navodno napali i ranili na čelu Talijana Lulija Pizzolata. Aretirani su prijavljeni sudu zbog toga napada i odgovarat će doskora u procesu, koji će se održati u Gorici.

OSUDE ZBOG BIJEGA PREKO GRANICE BEZ PUTNICE

Gorica, septembra 1933. — Danilo Pipan, star 22 godine iz Komna i Federik Zavadlal, star 40 godina, optuženi su bili od karabinera, da su bježali preko granice bez putnice u Jugoslaviju. Pipan je osudjen na 3 mjeseca zatvora i 3000 lira globe, a Zavadlal na 8 mjeseci zatvora i 8000 lira globe.

DALJNJE OSUDE ZBOG BIJEGA PREKO GRANICE

Gorica, septembra 1933. — Dne 5. o. mj. osudjeni su svaki na 5 mjeseci zatvora i 3000 lira globe Josip Bastran, star 36 godina, iz Grgara, i Filip Černigoj, star 60 godina, iz Šempasa, koji su bili optuženi, da su prešli granicu i otišli u Jugoslaviju bez putnice, da traže posla.

ŠE DVE ARETACIJE NA GORIŠKEM

Gorica, septembra. V Kostanjevici na Krasu je bil aretiran 30 letni Godnič Alojzij, ker se ni hotel legitimirati policijskim agentom. — Aretiran je bil Celestin Nikolavčič iz Cerovega, ker so pri njem našli puško in revolver.

ARETACIJA ZBOG PRELAZA GRANICE BEZ PUTNICE

Gorica, septembra 1933. — Agenti gorički aretirali su 6 o. mj. Rudolfa Stefančiča, Francovog, starog 37 godina, jugoslavenskog državljanina, jer je navodno prešao granicu bez putnice.

OBSODBE ZARADI TIHOTAPSTVA

Knežak, septembra 1933 (A 5). Pred nekaj dnevi je bil obsojen od deželnega sodišča v Reki na leto dni ječe domaćin Jože Novak. Obdožen je, da je vtipotapljal tobak iz Jugoslavije. Novak je znan vsled omraženega razuma in je vest o njegovem odsodbi vzbudila splošno ogorčenje. Istočasno je bil aretiran in odveden v preiskovalni zapor neki mladenič iz Sembija, ki je tudi obdožen tihotapstva, s katerim pa se ni nikoli bavil.

CERKEV IN FAŠIZEM V JULIJSKI KRAJINI

Sirotti krši ugled Cerkve

»Slovenec« piše:

Znano je že, kako uspešno deluje upravitelj goričke nadškofije za uničenje in zatiranje vsega slovenskega v skofiji. Iz goričkega Alojzijevišča je izgnal vse prešnje osoblje, od vodje do vratarja. Tudi šolske sestre je izgnal; od teh jih je pet odšlo v Argentino. Iz Malega semenišča je spodil 10 služkinj Slovenc, namesto teh pa poklicala 16 oseb (10 samostanskih sester in 6 služkinj) Italijank. Iz velikega semenišča je izgnal že pred časom 9 oseb. Iz škofije je odslovljeno slovensko služabništvo. Ko je svoječasno neki slovenski duhovnik posredoval pri Sirotiju za Alojzijevišče, mu je zažugal v vlijudnih besedah s policijskim preganjanjem. Prepoval je slovenske listke in slovensko petje pri procesijah. Vpeljal je ponokod laške kaplane in katehete, ki de-

lajo ponajveč le zgago v župniji. Tako n. pr. se je neki tak pritožil v Gorici, ker ni bil povabljen k župniku na večerjo o prilikli neke cerkvene slovesnosti. Za tako ničeve stvar se je moral župnik zagovarjati pred oblastmi. V neki hribovski župniji je učitelj ovadil župnika, češ, da je on krov, ker otroci ob koncu sv. maše za sklep šolskega leta niso zapeli z učiteljem nekih pesmi v lažkem jeziku; prisla je preiskava iz Gorice nalašč za to reč. Župnik Ivan Možetič v Ravnah je meseca marca dobil policijski opomin (diffida), ker je nastopil proti pohujšanju v Šoli. Take in podobne reči se dogojajo pod sedanjim upraviteljstvom nadškofije. To so tudi razlogi, da upraviteljstvo ni konec in se ne bo konec. Težko je nameč dobiti osebo, ki bi garantirala nadaljevanje sedanje smeri.

Taj maleni slavenski otočić od 150.000 duša prema 66.000.000 Nijemaca upravo izčezava i ne može biti nikakva opasnost od koje bi se Nijemci morali braniti. Uništenje tega naroda ne bi bilo niti krščansko, a još manje junačko djelo. Jedini bi razlog uništavanju mogao biti: odstraniti posljednje žive svjedočište nasilja vršenih kroz vijekove na Polapskim Slavenima. No za sve ovo snose odgovornost pred historijom prošli režimi.

Prestavnik narodne revolucije, državni kancelar A. Hitler, napunio je

nadom sve njemačke narodne manjine, pa i Lužičke Srbe, kad je u svom govoru od 17. maja o. g. rekao: »... respektujemo narodna prava i svih ostalih naroda... zato ne poznamo pojma germanizacija...«

Vjerujemo, da su sve nepravde načene Lužičkim Srbima učinjene bez znanja državnoga kancelara i da će novi Njemački imati više razumijevanja za narod. pravo Lužičkih Srba, te da će čim se prilike srede, njemački narod učiniti sve, kako bi se lužičko-srpski narodni otočić očuvao i osigurao u

svom kulturnom razvoju, kao posebna etnografska rezervacija.

Taj čin bi bio bar neka zadovoljstva za sve progone i germanizaciju kroz vijekove, i sigurno bi podigao simpatije Njemačkoj u cijelom kulturnom svijetu.

Za sada sve su naše simpatije na strani Lužičkih Srba, kojima želimo da prežive i današnju kalvariju, te da se još više zbliže i povežu u vjernosti prava svojoj prošlosti za bolju i sigurniju budućnost.

Društva Prijatelja Lužičkih Srba: Zagreb — Beograd — Ljubljana.

REVIZIONISTIČKI ALARM IZ PRAGA

Proti tui reviziji postavimo svoju reviziju

Mariborski »Večernike« piše:

Javno mišljenje male antante je napravilo te dni velik korak naprej. Praški »Narodny Listi«, za njimi pa »Prager Presse« in drugi češkoslovački dnevnički so na nov način načeli vprašanje revizije mirovnih pogodb. Povedali so popolnoma odkrito, da bi bila napačna taka taktika držav male antante, ki bi se posluževala le defenzivnih metod: treba je preiti v ofenzivo! Ta pravški klic je glasno odjeknil tudi po Jugoslaviji in Romuniji in registriral ga je tisk v Ljubljani, Zagrebu, Beogradu, Bukarešti, Jasiji itd. Tako je netadoma mogočno zaživelja misel, ki smo jo mi v našem listu napovedali že davno in ob raznih prilikah: nasproti madžarski, nemški, italijanski in romunski zahtevi po reviziji postavljamo zahtev po reviziji na našo korist! Zahajamo, da se popravi v nebo vpijoča krivica, ki se storila ob koncu svetovne vojne Jugoslaviji, zlasti Slovencem!

Če hočemo Italijani s svojimi zavezniki na vsak način revizijo, potem moramo tudi mi povedati svetu, da z mejami, ki ih imamo sedaj, nismo in nikoli ne bomo mogli biti zadovoljni. In če slone zahtevi sedanjih revizionistov le na nekem plesnivem, že davno ne več veljavnem zgodovinskom pravu, na nekih ničvrstih arhivalijah, potem slone naše na živilih ljudeh naših nasilno od nas ločenih nacionalnih pokrajin! Nemci zahtevajo »vrnitev« poljskega Pomorjanskega, takozvanega »koridorja«, ki je po 96% poljskom in je bilo za časa Friderika Velikega, Marije Terézie in Katarine II. z delitvijo Poljske nasilno pripojeno Nemčiji, dasi ni imelo do njega nobene druge pravice

vice, kakor pravico tatu, zahtevajo torej »vrnitev« pokrajine, ki so jo neko ukradli! Kakšna ogromna razlika se nam zato po kaže, če primerjamo to nemško revizionistično zahtevo za našo po našem Primorje, ki je bilo že najmanji od šestega stoletja po Kristu (če ne že davno prej!) slovansko, torej že v času, ko današnjega italijanskega naroda sploh še ni bilo, ampak so bili stari Rimljani, ki jih ni več. Pa niti niso bili na jugovzhodu naši sosedje, ampak Langobardi. To ozemlje ni bilo torej nikdar italijansko, ne zgodovinsko ne etnično in tudi danes ni. Nasprotno, na tem ozemlju živi preko pol milijona Slovencev in Hrvatov, naseljenih kompaktno, le v nekaterih mestih so Italijani v večini, ki so si jo umetno in nasilno pridobili. In to Primorje je prav tako »koridor«, ki nas danes nenaravnno reže od našega morja in naših naravnih pristanišč.

Slovensko ozemlje kraljevine Jugoslavije ne bi nikoli poznalo sedanje krize, če ne bi bilo deblo z okleščenimi vejam. Vse naše zlo in velik del zla za cele Jugoslavije izvira iz tega žalostnega dejstva! Ce bi imeli v mejah Jugoslavije vse slovensko ozemlje, Primorje, Koroško in Porabje, ne bi poznali brezposelnosti ne v vrstah manualnih delavcev ne v vrstah inteligence. Učiteljstva, ki ga imamo danes okoli 600 prestolja, bi bilo za Primorje in Koroško dosti, dosti premalo. Primanjkovalo bi nam juristov, inženjerjev, zdravnikov, profesorjev, uradnikov, trgovsko naobražene inteligence itd. Slovenija bi bila izhodišče na more za vso srednjo Evropo, zlasti za vse Podonavje. Mi torej nimamo le pravice do

TRGOVSKI DOM V GORICI V LAŠKIH ROKAH

Gorica, 10. septembra. Meseca avgusta so fašisti definitivno prevzeli negdanji ponosni slovenski Trgovski dom v Gorici, ki je bil svojčas kras Gorice in središče vsega slovenskega kulturnega delovanja. Slovenci so svoj Trgovski dom po vojni popravili ter uredili v njem telovadnico in slovensko gledališče, ki se je do konca leta 1927 uspešno in lepo razvijalo klub izredno težkim razmeram v katerih se je nahajalo radi neprestanega oviranja od strani italijanskih oblasti. Takrat so Italijani nekolikokrat poskušali zaseseti ta dom slovenske kulture v Gorici in pri protislavenskih demonstracijah so ga nekoč celo demolirali in ga skuš

ITALIJA I JUGOSLAVIJA

ČLANAK GROFA KARLA SFORZE.
U raznim stranim listovima objavljen je ovih dana ovaj značajan članak grofa Karla Sforze, bivšeg talijanskog ministra vanjskih poslova, koji je potpisao Rapaljski ugovor i koji sada živi u emigraciji:

Između internacionalnih paradoksa, koje će navoditi jednog dana kao dokaz duhovnog opadanja Evrope poslije rata, i onaj o odnosima italijansko-jugoslovenskim neće biti jedan od manjih.

Studija ovih odnosa je interesantnija više no ikada, od kako je Četvorni pak takljenje, bar prividno, opasnosti diplomatskih komplikacija koje su skrivene iza tog paradoksa. Ja sam rekao: prividno. Jer u stvari ništa dobro za mir ne može izaći iz udruženja silnih; dokaza za to imamo iz sličnih pokušaja u Svetoj aliansiji koja je postala poslije Napoleonovih ratova. Jedna grupa velikih sila ili ne pretstavlja ništa, ili je pak sklona da usvoji nasilne odlike. Jedna velika sila smatra da sila može nešto osnovati i održavati. U jednoj Evropi u kojoj ima više opasnosti nego li prije godinu dana, nije bilo pitanja o italijansko-jugoslovenskim odnosima u toku posljednjih mjeseca. Oni ne ostaju time manje bolna mjestesa našeg kontinenta. Zato je vrijedno da ih proučimo.

Ali pošto sam ja lično tvorac jednog odlučnog prekreta u istoriji odnosa dviju zemalja, ja ču se ograničiti da ostavim da govorim činjenice, samo činjenice i ništa više. Zašto sam ja počeo riječima da današnji italo-jugoslovenski odnosi čine jedan paradoks?

Francuska je povratila Elzas i Loren, ali ona ima najopasnijeg susjeda na svojoj istočnoj granici; Engleska je uspjela da uništi njemačku flotu, ali ona je izgubila svoju vjekovnu nadmoćnost na moru; Amerika je izšla iz rata u sredini jedne periode napretka kome nema ravnog, ali samo da bi saznala strašne opasnosti jednog rđavog uravnoteženog napretka; dok je Italija jedina postigla svoj krajnji cilj: uništenje svoga vjekovnog neprijatelja, carstva Habsburgovaca. Ali rušenje Austro-Ugarske ne može se zamisliti bez postojanja novih nacionalnih država koje nju zamjenjuju kao Čehoslovačke i Jugoslavije.

Nije mogućno shvatiti u isto vrijeme oborenio austrijsko carstvo i Jugoslaviju izbrisanu s evropske carte. Pokušati borbu za uništavanje Jugoslavije to je raditi, svi jesno ili ne, na vaskrsavanju i obnavljajuju starog habsburškog carstva, koje je postalo na onom omrznutom: »divide et impera.«

U Rapalu, 12 novembra 1920., ja sam potpisao ugovor sa Jugoslavijom, prvi ugovor u miru na koji je ona slobodno pristala poslije svršetka rata, i koji je morao prema tomu da stvori jednu atmosferu plodne slega.

Ugovor je davao Italiji jednu savršenu alpinsku granicu kakvu ona nije nikada imala pod rimskim carstvom, cijelu Istru, ostrva Lošinj i Cres, grad Zadar u Dalmaciji, naročite povlastice za Italijane u Dalmaciji, i nezavisnost Rijeke, koja je trebala da postane jedna slobodna italijanska varoš da uživa tradicionalnu autonomiju u svojoj dugoj istoriji.

Ali u isto vrijeme ja sam napustio naše zahtjeve za oduzimanje Dalmacije, gdje više od 95 posto stanovnika sačinjava slovenski element. Sam Macini, prorok našeg ujedinjenja, pisao je u svojim »Slovenskim pismima« da »Dalmacija mora da pripadne Slovenima«. Za jednu veliku silu kao što je Italija, posjedovanje Dalmacije prosti bi značilo gubitak mnene diplomatske nezavisnosti, jer svi naši interesi u Evropi, u Africi i Aziji bili bi štovani posjedovanju ledne teritorije odvojene od našega poluostrova a lišene i najmanje ekonomiske vrijednosti.

Nekoliko dana poslije potpisao ugovora sa Jugoslavijom, da bih odgovorio na kritike nacionalista u parlamentu, ja sam izjavio: »Je li je pametno zidati jedan kineski zid sumnje i mržnje tamo, gdje Italija ima potrebu za mirnim izlazima i tržištima? Rekli su mi, da bismo mi zahtjevali i više samo da smo bolje ocijenili međunarodnu situaciju. Ne! Mi smo potpuno poznali situaciju; ali da je ona bila i sto puta povoljnija za nas, ja bih smatrao da izdajem budućnost Italije zahtjevajući više. Sto se tječe Rijeke čiji napredak ne slabim nijedna klauzula mi imamo u rukama sredstvo da joj osiguramo sudbinu.«

Ova posljednja rečenica sadržavala je aluziju na jednu legendu, po kojoj je jedna tajna klauzula u Rapalu dala luku Baroš Jugoslaviji, koja je uvjek pripadala Hrvatskoj. Nama je dužnost bila da priznamo da je ona jugoslovenska. Ali ja sam želio da Rijeka bude živa, a ne jedan mrtvi grad; zato je bilo potrebno zainteresovati Jugoslaviju za ovo pristanište; moja namjera je bila da stvorim jedan konzorcijum riječkog pristaništa između Rijeke, Italije i Jugoslavije. Da bi obavezali jugoslovensku vladu da pridje našem gledištu, mi smo se spoznali da ne govorimo u ugovoru da luka Baroš pripada Jugoslaviji. Mi smo to priznali samo u jednom privatnom pismu i to je bila obaveza samo za kabinet Doliti-Sforza. Da bi pokazali kakvom je pritisku beogradskih vlasti, da bude potčinjena u Rapalu, ču dati riječ jednom uvaženom američkom historičaru prof. Šotvelu: »Grof Sforza odabi da stavi pregovaranje na plan diplomatskih pogodjana. To je trebalo da bude ledno časno izmirenje aspiracija dva naroda iz koga je trebao najzad da izdaje jedan sporazum. Zato on ode ispred

NACIONALNI KARAKTER TRSTA

Značenje useljavanja u Trst prema tumačenju lista »Il Popolo di Trieste«

Trst, septembra 1933. U broju od 3. o. m. donosi trščanski list »Il Popolo di Trieste« članak pod naslovom »Kuriozitet statistike. Trščani i doseljenici u kojem se govori o značenju useljavanja iz zaledja i stare Italije u Trst. U tom se članaku kaže, da su nacionalno homogeni svi ostali gradovi Italije osim Trsta, Pule i Rijeke. Kako »Popolo« ne smije nikada da govori istinu, tako i ovom prilikom tumači, da je uzrok to činjenici, da ti gradovi nisu čisto talijanski, u tome, što su to bile velike luke, u kojima je bilo veliko križanje svih mogućih rasa. Ti su se gradovi naglo razvijali. Pula je imala 1848. samo oko 800 stanovnika, a 1919. već oko 70.000. Isto tako i Trst razvio se naglo. Od 1848. do 1850. za Trst se govorilo, da uopće nema svog gradjanstva, toliko je bilo miješanje rasa u tom gradu. Godine 1861. jedan je gradski vijećnik predlagao, da se provede jedan etnički pregled stanovništva Trsta, po kojem se došlo do zaključka, da od 157.000 stanovnika ima tek 70.000 prikladnika trščanskoj općini.

Trščanski »Popolo di Trieste« bavi se opširnije tim detaljima, koje mi nećemo operativati, ier nas previše ne interesuju. Interesuje nas više ono, što taj list kaže da emigraciju i imigraciju malo prije rata i poslije rata. List kaže, da je oko 1910. naseljivanje Trsta bilo postalo užurbanovo i sa svih strana Austro-Ugarske dolazili su doseljenici u Trst. »Popolo« kaže, da je austrijska policija favorizovala tu imigraciju, dok je naprotiv decimirala i sprečavala

onu »tradicionalnu i naravnu imigraciju s talijanskog poluotoka.«

Ova je tvrdnja trščanskog lista vrlo interesantna, jer potvrđuje naše mišljenje, da je Trst talijanski samo po tome, što su se ranijih godina doseljivali iz Italije mnogi gladni Talijani, koji su uveli talijanski jezik i koji se sada prikazuju kao starosedioci Trsta. »Popolo« kaže, da je ta imigracija »naravna«. Da li je ta imigracija naravna, o tome bi se dalo govoriti, no to sada ostavljamo po strani. Ali »Popolo« kaže, da je ta imigracija i »tradicionalna«. A to znači, da je već u dalekoj prošlosti počelo naseljivanje Talijana u Trst. Kako medjutim dolazi »Popolo« do toga, da optužuje trščansku policiju

da je baš oko 1910. počela, da sprečava naseljivanje Talijana iz stare Italije, to nam nije poznato i neželimo ispitavati. Taj list kaže, da je u jednoj godini austrijska policija protjerala u Italiju 880 talijana. To se ne može kontrolirati, ali taj broj ne može mnogo da znači, ako se uzme da je do 1910. doseljivanje Talijana iz »Renja« bila »tradicionalno«...

U daljnjem svom izlaganju »Popolo« kaže, da su se poslije rata »svari radikalno promijenile«. To vjerujemo... Popolo kaže, da se poslije rata iselilo iz Trsta oko 40.000 Slavena... I to vjerujemo... Te su doseljenike, kaže »Popolo«, nadomjestili elementi koji su u Trst došli iz raznih krajeva Kraljevine Italije. I to također vjerujemo.

I dalje kaže »Popolo«: »Grad je pridobio na homogenosti i njegov je nacionalni karakter postao sigurniji i nesumnjiviji... Ovo, što kaže »Popolo« veoma je interesantno: Trebalо je da se iseli 40.000 Slavena, pa da na njihovo mjesto dodje isto toliko Talijana iz Stare Italije, da bi nacionalni karakter Trsta bio nesumnjiviji i »sigurniji«. Time je mnogo rečeno. Time je rečeno, da je prije toga, to jest prije prevrata, nacionalni karakter Trsta bio »nesiguran« i »sumnjiv« sa talijanskog stajališta.

U daljinjem toku članka »Popolo« kaže, da se po statistikama o mrtvima može da vidi, kako i danas ima malo pravih trščana, to jest onih, koji nisu doseljeni u Trst. Od 1201 mrtvih u prvu četvrt ove godine samo ih je 52 i pol posto pravih trščana, a ostalo (1570) su doseljenici, većim djelom iz stare Italije. Prema tome vidimo, da danas u Trstu ima nevjerojatno mnogo Talijana iz stare Italije, koji daju talijanski karakter gradu Trstu.

»Popolo« kaže, da je od 1918. imigracija u Trst skoro isključivo iz stare Italije (»quasi totalmente...«)

Ovo, što piše trščanski fašistički list vrlo je interesantno i poučno i može da nam služi kao dokaz da se laže, kad se govor, da je Trst talijanski grad. Ovo su elementi, koji bi, obradjeni, mogli dati pravu nacionalnu sliku grada Trsta.

ZA TRST NI REŠITVE!

Ljubljanski »Trgovski list« od 29. avgusta piše: »Gospod Mussolini si nad vse prizadeva, da iz konflikta med Avstrijo in Nemčijo izvleče vsaj nekaj dobička za Trst in če mogoče še za Reko. Nad vse razumljiva so ta prizadevanja talijanskega ministarskega predsednika, ker res ni razveseljivo, da je odrešenje Trsta postalo identično s popolno izpraznitvo tržaškega pristanišča. Toda drugo vprašanje je, če je namera g. Mussolinija sploh izvedljiva.

Položaj na svetskom trgu je danes žallbog takšen, da po vsem svetu nazaduje zunanjia trgovina. Tudi če bi Avstrija, katere zunanja trgovina je enako zelo padla, dirigirala vse svoje blago na Trst in uvažala vse svoje potrebe le skozi Trst, bi

vendar Trst ne mogel doseći več starega prometa. Vse pa kaže, da se avstrijska zunanja trgovina sploh ne bo mogla nikdar več tako popraviti, da bi mogel dobiti Trst svoje staro mesto. Včasih je segala avstrijska zunanja trgovina do Japanske, danes pa sega japonska zunanja trgovina že do Egipta in tudi že na vzhodne obale Sredozemskega morja. Novo dejstvo, ki je zmanjšalo nekdanji pomen Trsta. Poleg tega pa Avstrija niti ne more vsega svojega izvoza dirigirati na Trst, ker mora biti vesela če ga more plasirati še v podonavsko države, v katere pa promet ne gre skozi Trst. Iz teh razlogov pa Avstrija tudi ne sme uvažati potrebnih sirovin le skozi Trst, ker bi pač drugi narodi odgovorili na to z zmanjšanjem avstrijskega uvoza. Skratka, Avstrija ne more rešiti Trsta.

Zelje so lepa reč, toda z željami ni mogoče delati dobre gospodarske politike. Živa priča te resnice je propadanje Trst in z nobenimi umetnima in jekcijama ni mogoče tega propadanja ustaviti. Samo umetnih in jekcij pa se doslej poslužuje gospod Mussolini.

FRANCUSKA ŠTAMPA O TRSTU
Fašistički listovi prenose, dopis koji je

zahtjeva Jugoslavije jednim prostim napuštanjem cijele Dalmacije, izuzev Zadra, ali na sjeveru on ostaje nepokolebljiv, zahtjevajući prirodnu granicu Istočnih Alpa. Na to jugoslovenski ministri nisu bili pripravljeni da ustupe. Posljednja riječ grofa Sforze bila je opomena, da će ugovor da izazove nepopularnost, ali da će se on hrabro boriti i da je gotov da radi za pobedu politike mira na Jadranu, čak i po cijenu izgnanstva ili smrti; zatim okrenuši se onih iznenada napusti, kao da je to bio stvarno prekid pregovora. Sutra dan jugoslovenska delegacija usvojila je talijanski program a dva dana kasnije Rapalski ugovor bio je potpisivan.

Cetiri godine kasnije atmosfera je bila manje zategnutu. Fašistička vlast tada na upravi usvojila je da da luku Baroš Jugoslaviji ne tražeći konzorcij za riječko pristanište. Rim je više volio praznu aneksiju Rijeke da bi postigao ovaj rezultat: da stari jadranski grad bude sada skoro tako isti živ kao i Pompeja. Takav je otkup nametnut vladama diktature koje ne prestano teže za prestižem, one dobivaju prividnost, a gužve realnost.

Politika fašističkog režima prema Jugoslaviji promjenila se mnogo puta. Fašizam je najprije usvojio jednu politiku prijateljstva

rimski izvestitelji »Tempsa« poslao svom listu u pogledu nastojanja fašističke vlade, da oživi promet luke Trst, koji je posvećao. U dopisu se kaže, da se čini, da je riješen problem stvaranja jedne slobodne zone u Trstu za Austriju mnogo bliže nego se je mislilo. O tom problemu raspravljalo se ne samo na nedavnoj konferenciji u Londonu, nego i na sastanku u Riccione između Mussolinija i Dollfussa. Mussolini je izrazio želju, da se u naškoj vrijeme donese mjeru za ostvarenje ovog projekta. Na talijanskoj strani se računa, da bi time oživio promet luke Trsta, koji je najteže pogodjen poslijedicama svjetskog rata. Promjenom granica zaledje Trsta reducirano je na samu Julijsku Kraljinu i konkurenca drugih luka, osobito onih u sjevernoj Evropi, veoma se je jako osjetila. Zato se u Italiji računa, da će Trst postati centar trgovinskog prometa za čitavu podunavsku Evropu onoga dana, kada se Austria, Madžarska i Čehoslovačka sporazume s Italijom o iskorišćavanju velikog sistema slobodnih zona u Trstu. To je — završava »Tempso« rimski izvestitelj — jedan od elemenata u problemu centralne Evrope preko kojega Italija ne može preći.

STO PISE »PICCOLO«

Trst, septembra 1933. — U večernjem izdanju »Piccola« »Ultieme notizie« od 9. o. m. izlazi je članak, na drugoj strani, u kojem se opširno govori, kako u Trstu ima sve više i više projekata i upravo začuduje sve veći broj djece, koja prosječe po ulicama, stanovima i lokalima. Bez komentara.

BALBOV POLET

Vsaka medalja ima dve strane

Trst, septembra 1933. Fašističko časopisje kuje u zvezde polet ministra Balbo v Ameriku. Stvar ni šta tako gladko, kot so si to želili fašisti z »dućem vred, kot je naročili ta polet u fašistične propagandne svrhe. Med tržaškim prebivalstvom, ki je sito vseh fašističnih paradi pa se širijo gorlice, ki osvajajujo ta polet z druge strani. Baje so trajale predpriprave za poneščeni polet celi dve leti. Gotovo pa vzbudila med izmozganimi talijanskimi davkopljevalci posebno »navdušenje« dejstvo, da je Balbova ekspedicija stala državo 3 milijarde lir (12 milliard dinarjev). — Ojet.

PONEVERBE V FAŠISTIČNIH VRSTAH

Trst, 7. septembra 1933 (A gis). Marsikom dobro znani »caposquadra« v Nabrežini, po imenu Foraniti, je pred kratkim na lepem brez slovesa zginil. Z njim pa je zginilo tudi 3.000 lir iz blagajne fašistične organizacije. Napravil je precel dolga vasi. Edino v gostilni pri Vižintinu je plačal okoli 700 lir dolga par dni pred odhodom. Ko so fašisti to zvedeli, so pod pritiskom prisili Vižintinu, da jim je izročil denar, češ da je bil ukraden iz fašistične blagajne ter mu grozili z odvetjem koncesije. Lep primer toliko »opevane« zanesljivosti! Baje se nahaja že v rokah policije.

NOVO SKLADIŠČE ZA VOLNO V TRSTU
Trst, 6. septembra 1933 (A gis). Po mestu kroži vest, da nameravajo Združene američke države zgraditi baje novo veliko skladišče za volno v tržaškem pristanišču, kakor ga ima tudi že Egipt. Vendar pa bi prišlo do gradnje tega skladišča le v tem slučaju, če ne bi bilo prevelikih carinskih ovir za izvajanje v zaledju. Po dosedanjem stanju je uvoz preko Trsta skoro nemogoč ravno zaradi ogromnih dajatev, ki jih je treba plačati, če se blago prepelje preko pristaniščne meje. Klub temu, če se bo skladišče gradilo ali ne, se bo Trstu prav malo poznalo.

POMEMBNA OKROŽNICA ŠOLSKIM OBLASTEM
Trst, septembra 1933 (A gis). Deželní šolski referent za Julijsko Kraljino opozarja šolska vodstva na napačno razlagajo člena 172 državnega ljudskošolskega zakona, ko so prisiljeni otroci v nekaterih krajih ponavljati zadnji razred čeprav so ga z uspehom dovršili. To pa morajo izvajati zaradi tega, ker niso otroci dovršili 14 leta starosti. Iz te okrožnice je razvidno, da tako hvaljen fašistični šolski red in disciplina tudi včasih odpovesta. Ubogi starši in otroci imajo pa obilo skrbiv in opravka s temi napakami in razlagami šols

ALBANIJA JE SASVIM ZAROBLJENA

NOVI TALIJANSKI KREDIT ALBANIJI ZA POKRIVANJE ALBANSKOG DEFICITA.

T r s t. septembra 1933. Objavljen je talijanski kraljevski dekret, kojim se određuje izvršenje sporazuma zaključenog u Tirani 28. juna 1931. godine. Ovaj sporazum bio je zaključen izmjenom nota između albanske i talijanske vlade, kojima je prva tražila finansijsku pomoć za pokriće deficitu u albanskem državnom proračunu, a druga pristala da u formi beskamatnog zajma u toku od deset godina daje svake godine Albaniji finansijsku pomoć. Godišnji obroci ovoga zajma ne smiju premašiti 10 milijuna zlatnih franaka. Ovu finansijsku pomoć Italija je počela davati Albaniji odmah po zaključenju sporazuma 1931. godine. Sporazum koji je Italija sada ratificirala biti će u cijelosti izvršen. U njemu je predviđeno, da se ovi zajmovi imaju specijalno upotrebiti za pokriće deficitu u proračunima gospodarskih ministarstava i ministarstva prosvjete, kako bi se omogućio gospodarski razvitak i izvršenje potrebnih javnih radova kao i podizanje novih te usavršavanje postojećih škola u Albaniji. Ovim kraljevskim dekretom daje se ovlaštenje talijanskoj vladi da preko ministarstva financira otvoriti potrebne kredite Albaniji i da te kredite stavi kao izvanredne izdatke u talijanski državni proračun.

MANJŠINSKI KONGRES V BERNU

Prve dne julija se je na Dunaju ustao odbor manjinskog kongresa pod predsedstvom dr. Wilfana, u italijanskom parlamentu. Po posvetovanjih je bila sprejeta naslednja izjava:

Letošnji manjinski kongres se vrši u Bernu. Predmet posvetovanja so bili tudi najnovije dogodki na narodno-političnom području. Pokazalo se je, da vse narodnosti vztrajajo pri načelima, ki jih je branil kongres v zadnjih letih in da je vzajemnost evropskih narodnih skupin neomajana.

Na kongresu se bodo obravnavala naslednja vprašanja:

»Delovanje Zvezne narodov v preteklih letih« in »vprašanje teritorialne avtonomije«. Pri tej točki naj bi se pokazalo, da se mora svoboda narodnega in kulturnega razvoja uredničiti ne po poti določb obstoječega manjinskog prava, temveč z upoštevanjem tega načela o avtonomiji. Katalonski odpovedalec bo dokazal, da je mogoče priti do sporazuma v okviru skupne države edino na ta način, da se dovoli večim narodnim skupinam na teritorij navezana avtonomija. Na dnevni red pride nadalje vprašanje »Vera in narodnost«, da razčisti pojme v tem pogledu. Obravnavalo se bo končno se vprašanje, kako naj se uporabi manjinsko pravo pri takšnih skupinah, ki so postale žrtve politike, ki stremi za plemenskim čiščenjem lastnega naroda, kakor se je to dogajalo v Hitlerjevi Nemčiji, ki je židovski narod izložila nasičnim potom z državne skupnosti. Kongres bo v Bernu in sicer od 18. do 20. septembra.

26 MILJONOV ZA BREZPOSELNE

T r s t. septembra 1933. (A g i s). Pravijo, da so industrijalci nabrali za »assistenza invernale« t. l. za brezposerne 26.000 lit. Ta svota nam nazorno kaže na kakšni višini je »blagostanje« v Italiji. Kljub temu se stanje kmeta in posebno delavca z vsakim dнем slabša. Kaj pomagajo ti milijoni, ko je pomoči potrebnih ljudi več milijonov. Tudi demografično stanje v zadnjem času zaznamuje padec, ki pa je tem bolj pomemben, ker Mussolini vedno pridiha, da mora biti vsaj 60 milijonov Italijanov. Pa ne samo pridiha temveč tudi gmočno podpira poročence, matere, številne družine itd. S tem, da se baba z nabranimi milioni ni rečeno, da ni pomanjkanja ali da le to res veliko delo. To je le nekako merilo, ki nazorno kaže do kakšne višine blagostanja je prišla Italija v 11. letu fašistične strahovlade.

SISTEMATIZACIJA FAŠISTIČKOG SJEDISTA U POSTOJNI I PRISILNI DOPRINOSI NARODA.

Postojna, septembra 1933. Povedena je akcija da se uredi sjedište fašista u Postojni, tako zvana »Casa del Fascio«. Ta će se sistematisacija provesti na račun — naroda, koji mora silom da doprinosi svote za troškove. Novine donose popis prvih priloga. Jao si ga onome, koji se ne bi odažao, kad inkasatori dodiju na njegova vrata!

VISOK OBISK V POSTOJNI

Postojna, 10. septembra 1933 (A g i s). Sem je prisnel iz Trsta Duca d'Aosta. Prisnel je bil napovedan ob 8 h, prišel pa je okoli 9 h. Teden dni poprej so morali Postojčani prebarati in opleniti pročelja hiš, da je bilo za obisk snažno in lepo. Ob tej priliki je bilo po hišat načeljeno obilo plakatov z raznim živio-klici; Mussoliniju, Italiji, d'Aosti, fašizmu in drugim. Mesto je bilo vse v zastavah, kot je potreben ob takih prilikah. Na trgu, kjer so ga pričakovali, se je zbraljo le malo ljudi. Toda vsi organizirani so bili (čitali: moralji bili) polnostevlno zastopani. Po končanih ceremonijah je šel na občino. Ko so na otroci balili, piccole italiane in avanguardisti začeli klicati »Duca, duca...« se je ta pojavit na balkonu in jih pozdravil. Potem se le podal v St. Peter na Krasu z avtomobilom. Godbo so naročili s Trsta in jih je prece istala.

PTUJSKI DOGODJAJI PRED 25 GODINA

Velike manifestacije u Ptiju — Učestvovanje naše emigracije

Cesto se naglašava da je Austrija prema svojim narodima postupala legalno i samo zakonitim putem podržava hegemoniju Nijemaca i Madara u monarhiji. Nu kad je njihova hegemonija bila ozbiljno ugrožena, ona se nije žacala ni »balkanskih« sredstava, da sprječi razvoj nacionalne svijesti u područjima hegemonije vladajuće rase. To se najbolje očitovalo pred 25 godinama u Štajerskoj, gdje je Nijemci uspjelo da za sebe pridobiju i nekoje naše nevjesne i neupućene ljude, koji su u Nijemcima vidjeli gospodare i gospodu, kojima treba služiti. Ali tamo je bila ogromna većina koja je htjela da sačuva svoje nacionalno obilježje i tražila svoja nacionalna prava. Osnivale su se narodne obrambene institucije i rasao je sve veći val narodnog zanosa. Slovenci su zahtjevali da budu i u Štajerskoj gospodari na svom tlu. Držale su se nacionalne manifestacije po svim slovenskim krajevima Štajerske. Austrija je opazila da je time premoć Nijemaca ugrožena pa je brutalnim sredstvima sprječavala ispoljavanje slovenskih zahtjeva i probudjenje samosvjести Štajerskih Slovenaca. Na zborovima i manifestacijama slovenskih ustanova slovenski su narodnjaci bili tučeni, opljuvani, tjerani, zatvarani i ubijani. Gdje nisu mogli da suprotstave dovoljni broj civilnog stanovništva. Nijemci i Nemškutara, slali su žandarme i vojsku. Izgledalo je na čas da će pravda morati popustiti pred silom, ali baš iz zapostavljenog položaja nikao je veći otpor. Septembarski dogodjaji u Ptiju, Celju i Mariboru urodili su dobrim ploidom. Tamošnji je narod za svoja stradanja dobio konačno najveću nagradu: zlatnu slobodu.

U nedjelju 10. septembra slavila se je u Ptiju uspomena na crne dane kad su Slovenci pred 25 godinama u tom gradu bili predmetom najvećih pogrda i zlostavljanja prigodom osnutka Družbe Sv. Cirila i Metoda i Sokola. Štajerski su Slovenci slavili svoju pobedu i reminiscirali stare borbe da u njima nadju pobude za daljnje ustrajanje u budnom sačuvanju narodne slobode. Preko 10 hiljada Slovenaca iz Štajerske, Kranjske, Koruške, Prekmurja i mnogo Hrvata iz Savske banovine sjetili se tog dana u slikovitom Ptiju. Na tu su svečanost dohrili i brojni jugoslovenski emigranti iz Julijske Krajine iz svih mesta Jugoslavije. Došli su da vide, kako sila nema tranje vlasti i kako stradanja za prirodne opravdane osjećaje moraju imati svoju zadovoljštinu. To su naglašavali i govornici, koji su toj svečanosti prisustvovali. Pred velikom masom Sokola, Narodne Odbrane, Četnika, članova Družbe Sv. Cirila i Metoda, drugih nacionalnih institucija te domaćeg pučanstva i izletnika koji su u Ptuj došli posebnim vlakovima, govorili su ministri dr. Albert Kramer i Ivan Pucelj, mnogi narodni poslanici i senatori, ljubljanski općinski načelnik i izaslanik saveza emigranata Ivan Stari. Manifestacija je bila uveličana prisutstvom izaslanika Nj. V. Kralja potpukovnika Sarca, koji je u Kraljevoj im predao Kraljev barjak ptujskom sokolskom društvu za sokolski naraštaj u znak priznanja uspešnog djelovanja sokola kroz ovih 25 godina i da bude počuva mladeži za daljnje djelovanje.

Lijepo su pozdrave održali obadva prisutna ministra, a naročito se naših emigranata doimao govor sokolskog vodje, prvog starješine Sokola Kr. Jugoslavije, kad je rekao da ga je savez SKJ poslao u Ptuj da sokoli na tom mjestu dignu prisegu, da neće nikada zaboraviti svoje majke Jugoslavije, pa je nastavio: »Nikad prije neće biti naša borba svršena dok ne omogućimo svoj zabilježenih braću i sestrama da se mogu okupljati i krijepti pod sokolskim zastavama.«

Ministar Ivan Pucelj je izmedju drugoga rekao:

»Bogati sadržaj današnjeg blagdana je njegova bol. Možemo mirno reći, da je to najljepša, a takodjer najveća svjajina svih slavenskih naroda da su težili

Naša kulturna kronika

KNJIGA NAŠEGA ZEMLJAKA

Prof. Josip Demarin: »Maternji jezik u savremenoj školi«

Literature o našim krajevima na našem jeziku nemamo dovoljno. To znamo svi mi osjećamo da bi nam ona bila najpotrebni. Ipak treba imati na umu da se od svakoga našega intelektualca ne može tražiti da sve svoje sposobnosti usmjeri u proučavanju pitanja, koja su u direktnoj vezi s našim krajevima. Bila bi to ničim opravdana uskogradsnost. Svaki pojedinac, koji se bavi knjigom, sam pozna najbolje svoje sklonosti, i bilo bi štetno po njega da se ne razvija u njihovu pravcu. Ovakvi kulturni radnici sami po sebi pretvarljaju vrijednost i oni su već po tome dokaz kulturne snage našega kraja.

S toga gledišta treba ići kada se govor o našim kulturnim radnicima i o

djačkog internata. Po svome radu on je već otrije poznat onima koji se bave pedagoškom strukom. U povodu njeve knjige, koja je izšla ovih dana, držimo potrebnim upravo iz razloga prije spomenutih da se i naša emigrantska javnost upozna ponešto s njime. G. prof. Demarin, uz g. Defrančeskija i svoga brata Matu, obojicu nastavnika na srednjim školama, poznat je kao pedagoški pisac i kao zastupnik suvremenih pedagoških načela.

G. prof. Demarin počeo je rano pisati. Još godine 1914, kada mu je bilo tek 18 god., napisao je članak u »Narodni Prosvjeti«, koja je izlazila u Puli. Iza rata, nakon što je proživio svoju odisejadu po zatvorima u Austriji zbog nacionalnog rada na fronti, na ruskom zarobljeništu i najzad kao dobrovoljac u jugoslovenskim legijama, vratio se u Istru gdje je u Vodicama u Cicariji nastavio učiteljsku službu. Otuda suradjivao je u tršćanskom »Učiteljskom listu«, glasili hrvatskih i slovenskih učitelja u Julijskoj Krajini. Zbog rada u narodu morao je g. 1926 u emigraciju. Ponovo težnjom da se u svome pedagoškom zvanju usavrši stupio je na Zagrebačku visoku pedagošku školu. Nakon što je kao nastavnik prove dvije godine u Mariboru, premješten je u Zagreb. Čim je došao ovamo počeo je suradnjom u stručnim pedagoškim listovima »Napredak«, »Savremena Škola« i drugim časopisima, a nastavio ju i onda kada su se ova spomenuta časopisa fuzionirala. Za svoj rad dobio je g. prof. Demarin priznanje time što je imenovan dopisnim članom ugledne institucije »Hrv. pedagoškog književnog zboru«.

»Maternji jezik u savremenoj školi« prvi je veći rad g. prof. Demarina. Na obradivanje te teme dao se zato što je držao da je taj problem aktuelan naročito u današnje doba. O njemu se raspravlja dosta malo, i uopće nije obradjivan prema suvremenim pedagoškim pogledima.

Prof. Demarin obradio je sustavno poglavje po poglavje započevši o zadataku obuke maternjega jezika, pa do zaključne riječi. U nizu tih poglavljiju čini se da je pisac najviše pažnje posvetio pikaviranju pedagoškoga značenja narodne poezije. No i sva ostala poglavija pisana su solidnim načinom upotrebom mnogih djela stručne literature. To se uostalom moglo očekivati od prof. Demarina, koji imade podjednako ljubavi za svoje pedagoško zvanje i za sam predmet narodnoga jezika.

G. Demarin ima dakako, kao svi oni koji su jednom započeli s uspjehom pisati, volje i ambicije da i dalje radi na svom području. Bit će na zadovoljstvo naše emigracije budemo li mogli za koje vrijeme registrirati neko novo djelo.

Potpuni naslov knjige je: »Maternji jezik u savremenoj školi. Teorija i praksa.« Naručuje se kod autora uz cijenu od Din. 20 na naslov: Prof. Josip Demarin, Habdeliceva 1, Zagreb. Preporučamo knjigu našeg zemljaka koja će po svom predmetu i načinu obradbe zanimati i one koji se ne bave pedagoškom strukom.

M. R.

NOVA HITLERJEVSKA DRAMA

Pred kratkim je bila predstavljena na već odrih v Nemčiji in celo na glavnejših v Berlinu nova hitlerjevska drama: »Ewiges Volk«. Pisal jo je do zdaj neznan Kurt Kluger. Za snov je vzel boje, ki so jih imeli nemški nacionalisti in šovinisti na Koroškem proti našim osvobodilnim četam. Koroško imenuje »čisto nemško zemljo«. Drama je z umetniškega stališča zelo malo vredna in je seveda forsirana na vseh odrih. Značilno je, kako hoče hitlerizam vzbudit mržnjo do bližnjih narodov v masah. Hoče na vsak način pokazati in stremi za tem, da se pokaže Koroško kot čisto nemško ozemlje, tudi pred svetom. Drugim, ki ne vede, da žive na Koroškem tudi Slovenci, bodo gotovo nasedli takim pravljicam.

VOJNICI SU OSTAVILI GRANATE PO POLJIMA

Pula, septembra 1933. — Nije bilo dovoljno, da su za posljednjih manevra u sjevernoj Istri trupe uništile njive seljaka, nego se sada događa, da od eksploziva granata, koje su vojnici ostavili pogibaju i ljudi. Mahevri su se vršili s ubojitim, oštrim nabojima. U Gorjaju vasi kod Boljuna poginuo je jedan seljak od projektila, koji je našao na polju dok je pasao krave. Htio je da projektil makne, da ne bi koje goveće stradal, ali je pri tom nastala strahovita eksplozija, koja je raznijela seljaka. Ime mu je Anton Ravnič, a star je 52 godine.

TRAGIČNA SMRT NAŠEGA ROJAKA VLADIMIRA ŠTREKLJA

Pri strašni letalski nesreći, ki se je zgodila dne 12. t. m. v Ljubljani in zahtevala 8 žrtava, je zgubil svoje mlado življenje tudi naš rojak Vladimir Streljek iz ugledne primorske rodbine. Bil je komaj 34 let star in je bil slušatelj elektrotehnike na ljubljanski univerzi. Nesreča je hotela da je hotel omenjenega dne obiskati svojo nevesto na Sušku, kamor se je hotel peljati z letalom. Bil je tih in mirem ter splošno priključen v naših emigrantskih krogih. Vsem naše iskreno sožalje!

*
»Klub jugoslovenskih primorskikh akademikov« v Ljubljani javlja vsemu članstvu, da je v torek, 12. t. m. nenadoma preminul pri letalski nesreći v Ljubljani njegov doležiti član Vladimir Streljek. Vsem preostalim najskrenje sožalje! Dobrega tovariša in člana ohranimo v trajnem svomini!

IZ NAŠE HISTORIJE

GRGUR FRANINOVIC IZ KANFANARA U ISTRI.

Početkom XVIII. vijeka živiljaše u Kanfanaru seljak Sime Franinović.

Pod slannatim krovom njegove čadja ve kolibe bijaše mnogo djece. Cijeloj obitelji morao je sam pribavljati kruh. Jedino mu je sin Grgur bio toliko odrastao, da je mogao čuvati stoku na paši. Živjelo se da-kle siromaški, ali ipak sretno.

No jednoga dana Sime počinje ludost: u svadbi ubije čovjeka. Strašno. Da ga radi toga grdnog zločina ne stigne zasluzena kazna, ostavi obitelj i kuću, pobegne da-leko i stupi kao vojnik u službu svojih gospodara, mletačke republike.

Stid pred ljudima radi očeva nedjela od-bije i dječaka Grgura od rodnoga mjesta, a ljubav prema nesretnom ocu povuče ga u-tudji svijet. U njemu doduše nije mogao naći oca, ali je našao put, po kojem je svoj rod spasao od posvemašnje propasti.

Grgur pobegne u Vodjan i ponudi se mletačkom kapetanu u vojničku službu. — Ovaj odmah shvati sinovlju ljubav tužnoga dječaka i povede ga sobom u Mletke. Grgur bijaše isprva bubiňar, a kada stade na snagu, učini ga kapetan vojnikom i uzme u svoju kuću za služu. Cijela obitelj naskoro zavoli lijepoga i dražesnog momka, a naročito kapetanova kćer, i tako postade Grgur suprugom gospodske Mlečanke.

Tast pošalje našega Franinovića u vojničku školu, gdje je brzo napredovao u nauki, osobito u računstvu, a kad dovrši nauke, postade oficirom. U nekoliko ratnih okršaja pokaza ovaj Kanfanarac ne samo mnogo bistrog umra nego i toliko junačkog srca, da su ga poglavari imenovali kapeta-nom.

Franinović najviše se istaknuo u jednom pomorskom ratu Mlečana protiv Turaka. Vojevao je na sjevernoj obali Afrike proti turskom begu u Tunisu. Kapetan Grgur za-povidaše jednim ratnim brodom mletačkim, a neki kapetan Kleva iz Buja drugim. Ova dva Istranina sa još četiri broda uni-štiše u jednom sukobu dvadeset i četiri ne-prijateljska.

No kao što je nesreća sreća, tako je u-sreću nesreća. U junačkoj borbi probuši Turčin Franinovićevu desnicu tanetom iz pištolja i malo da ne zavi Franinovićevu gospu u crminu.

Pobjednik se vrati u Mletke da vidi raru. Rana duduše zacijseli, no desnica ne bi-jaše više za međan. Mletački duž poča-sti Franinovića naslovom pukovnika, da na-gradi njegovu junaštvo, i pošalje ga kao vojničkoga zapovjednika najprije nekamo u Italiju, a onda k nama u Kopar.

Iz Kopra mu nije bilo teško, da kad god po-hodi svoj rodnji Kanfanar. Više puta su ljudi vidjeli mletačkoga pukovnika, gdje se moll na pustom grobu majčinu i gdje plaće u zapuštenoj kolibi očevu. Od braće živio je još samo jedan, a živio je kukavno, jer za uvijek pronađe sva starina, kادno otac Sime i sin Grgur odbioše u svijet. Pukovnik kupi u Kanfanaru vinograd i ne-što oranica, što po smrti ostavi bratovu sru-šnu Ivanu, čiji potomci još danas znađu pri-povijedati o davnoj sreći i nesreći svoga brata.

— Po Stankoviću.

SASTANAK ISTARSKOG AKADEMSKOG KLUBA.

Prošli petak, 7. o. m. održan je sastanak Istarskog akademskog kluba, prvi nakon ljetnih ferija. Na sastanku je najprije pročitano.

Komemorativno predavanje saveznog Propagandnog odsjeka posvećeno peto-rici naših mrtvih mučenika: Gortanu, Bidovcu, Marušiću, Milošu i Valenčiću povodom treće obljetnice streljanja u Bazovici.

Poslije toga su na sastanku raspravljena interna klupska pitanja, zatim pitanja i neki predlozi u vezi sa kongresom emigrantskih društava koji se 24. o. m. održaje u Ljubljani. Na kongres će Klub zastupati dvojica delegata, koji su već na sastanku određeni.

PRVI REDOVITI SASTANAK »OMLADINSKE SEKCIJE« DRUŠTVA »ISTRÀ«.

Prošle subote nije u zagrebačkoj Omladinskoj sekcijskoj društva »Istra« održan sastanak koji je bio najavljen, radi premalenog broja prisutnih. Prvi sastanak nakon ferija održat će se prema tome ove subote. Na sastanku će održati svoje najavljenje predavanje Blaž Zucco o temi »Izmedju dva pohoda na Rim«, a prije toga će pročelnik komemorirati treću obljetnicu bazovičke tragedije. Početak sastanka je u 8 sati na večer. Obzirom na to da je sastanak prošle subote bio odgodjen, odbor se nuda da će ovaj prvi sastanak nakon ferija biti bolje posjećen.

KRK IMA POTPUNU DRŽAVNU GIMNAZIJU.

Kako je poznato krčka realna gimnazija nije dosada bila potpuna državna gimnazija. Niža četiri razreda uzdržavala je država, dok su viša četiri razreda (od kojih osmi razred postoji tek ar od lanske godine) tvorila t. zv. višu samoupravnu gimnaziju koju je uzdržavala krčka općina iz svojih sredstava. Početkom ove školske godine, t. j. prvi dana septembra država je preuzeila i višu gimnaziju, tako da sada Krk imade potpunu (osmorazrednu) državnu gimnaziju. Potpuna državna gimnazija za Krk i oko!no stanovništvo predstavlja veliku kulturnu i nacionalnu dobit, znači ispunjenje davne želje krčkog gradjanstva, čemu se i naš list sa svoje strane veseli.

KOMEMORACIJA BAZOVIČKIH ŽRTAVA U BEOGRADU

Zadušnice — Svečana akademija — Govori i predavanje

6. septembra o. god. priredjen je u katoličkoj crkvi u Krunskoj ulici, svečani po-men mladim bazovičkim herojima, koji su u borbi za svete ideale, pali kao žrtve fašističkog terora. Pomenu je prisustvovao veliki broj emigranata iz Julijske Krajine, sa predstavnicima Saveza i Udrženja »Istra-Trst-Gorica« u Beogradu. Bilo je prisutno i beogradsko gradjanstvo, kao i predstavnici nacionalnih organizacija.

Istoga dana uveče, u 7 časova, prfredila je Narodna Odbrana, uz saradnju Udrženja »Istra-Trst-Gorica«, svečanu akademiju za svoju omladinu, koja je bila posvećena proslavi 10-godišnjici Nj. Vis. Pre-stolonaslednika Petra i uspomeni na pale bazovičke mučenike. Dvorana Narodne Odbrane bila je krcata omladinaca, istarskih emigranata i ostalog gradjanstva.

Posle dirljivog i muškog pozdravnjeg govora generalnog sekretara i predsednika Omladine Narodne Odbrane gosp. adv. Uroša Bielića, pozdravio je prisutne predsednik Saveza jug. emigr. udrženja gosp. Dr. Ivan Marija Čok, koji je naglasio važnost i značaj današnjeg dana, ne samo za nas emigrante, nego za sve Jugoslove uopšte. Gosp. Dr. Stevan Zagorčić sljajno je recitovao jednu svoju prigodnu pesmu »Istri«, i bio je frenetički aplaudiran.

Posle toga održao je gosp. Josip Mohorovičić, potpredsednik Udrženja »Istra-Trst-Gorica« u Beogradu, predavanje o značenju Istre za Jugoslove i o patnji našega naroda u Julijskoj Krajini od Rapala do danas. U svom temperamentnom govoru istakao je potrebu, da se pitanje Istre i stradanja našega naroda drže stalno na dnevnom redu u svim slojevima jugoslovenskog naroda i da se naročito omladina zainteresuje za tu našu najbolju ranu.

Gosp. Popović Milovan pročitao je jedan svoj članak, koji je napisao pre tri godine prilikom umorstva naših omladinaca na bazovičkom polju. Članak je prožet najvećim osećajima prema našem narodu u Istri, kao i zgrajanju svega kulturnoga sveta nad nečovječjim delom naših neprijatelja. Svi su govornici bili nekoliko puta prekidani aplauzima i klicanjem Jugoslavenskoj Istri.

Na posletku je predsednik g. Uroš Bielić zaključio ovu svečanu akademiju.

MAŠA ZADUŠNICA ZA BAZOVSKUE ŽRTVE V ROGAŠKI SLATINI

Ljubljana, 9. septembra. — Četvrtak, dne 7. t. m. se je vršila v zdraviliški kapeli sv. Ane u Ročaški Slatini maša zadušnica za bazovske žrtve. Maša je darovala zdraviliški župnik in pesnik Silvij Sardenko dr. Merhar. Udeleželo pa se je maše vse zdraviliško uradništvo z ravnateljem ing. Dietrichom. Navzoč so bili zastupnici domaćih društava. Številni gostje, mnogi domaćinov ter naši rojaki.

LJUBLJANA V SPOMEN BAZOVSKIM ŽRTVAM

Obletnici ustreljive Bidovca, Miloša, Marušića in Valenčića so emigrantska in druga društva poskrbela, da je bila spominska plošča pred univerzito okrašena s cvetjem in da so na predvečer gorele sveće. Klub primorskih akademikov je uređil, da je bila plošča na univerzitetni zemlji provajljena in dvignjena. Z lepim cvetjem so jo obsluhlasti rojaki, lep venec pa je požalo srednješolsko društvo »Preporod«. V posameznih emigr. društivih pa so ob tej priliki imeli spominske govore in predavanja. Vse domaće časopisje je posvetilo 10 obletnici več lepih in topnih člankov.

JUGOSLAVENSKE JADRANSKE SVEČANOSTI I TALIJANSKA ŠTIMPA

»GIORNALE D'ITALIA« NE MOŽE VIŠEDA TRPI PROVOKACIJE I KAŽE: DO STA!

Trst, septembra. »Giornale d'Italia« javlja o svečanostima predaje školskog broda »Jadrana« jugoslovenskoj mornarici u Splitu, pa tom izvještaju daje ovaj komentar: Kroz dugo vremena talijanska Štampa bila si je nametnula najveću rezerviranost u vijestima i o čestim ceremonijama anti-talijanske aktivnosti u nadi, da će akcija za mir povedena u najnovije vrijeme od najdugovrhijih država pridrijeti konačno i u Srbiju. Ali se je evo očekivanje pokazalo potpuno uzaludnim. Zbog toga otpadaju razlozi našoj rezerviranosti i mi čemo toj akciji posvetiti važnost koju zaslužuje. Splitska ceremonija je čisto pravoka-

torni akt protiv Italije, a novi dokumenti o agresivnoj srpskoj politici nižu se. Jadran-ska Straža je afiliacija Narodne Odbrane, velike centrale srpskih terorističkih organiza-cija koju finansira beogradска vlada. Misija Srbije kao narušiteljice evropskog mira ne demantuje se. Prolaze godine, nižu se novi dogadjaji, a luda politika ugrožava-nja tudi prava nastavlja se u Srbiji. Šta misle o tom države koje su solidarne sa ovakvom jugoslovenskom politikom? Svi narodi želini mira kažu: dosta!

Donosimo ovo bez ikakva komentara, tek kao informaciju i detalj iz aktuelnog držanja Italije prama Jugoslaviji.

NOVI GLASOVI O PROMJENAMA U FAŠISTIČKOJ STRANI

Pariz, septembra. Prema informacijskoj agenciji Radio, predsjednik talijanske vlade Mussolini odlučio je da izvrši značajnu rekonstrukciju svoje vlade. Agencijajavlja, da Mussolini ima namjeru da sadašnjem talijanskom ambasadoru u Londonu i bivšem sekretaru za spoljne poslove Italije g. Grandui ponovo povjeri vodjenje talijanske spoljne politike. Osim ove promjene, koja će svakako imati važne posljedice za talijansku spoljnu politiku, Mussolini na-mjerava da obrazuje jedno ministarstvo narodne odbrane, koje bi obuhvatalo talijansku vojsku, cijelokupnu mornaricu i va-zduhoplovstvo. U ministarstvu bi postojala

tri odjeljenja i to za vojsku, mornaricu i vazduhoplovstvo. Vodstvo ovoga ministarstva preuzeo bi lično Mussolini. Novonimenovani i prvi fašistički maršal g. Balbo, sadašnji ministar vazduhoplovstva, prema novom Mussolinijevom planu treba da postane šef generalštaba talijanske vojske, mornarice i vazduhoplovstva. Sadašnji ambasador Italije kod Vatikana grof Cesare de Vecchi ozbiljan je kandidat za predsjednika talijanskog senata. On će, kako se tvrdi, doći na mjesto sadašnjeg predsjednika senata g. Federzonija. I kod državnih podsekretara predviđene su velike promjene.

IZ UDRIŽENJA „ISTRÀ-TRST-GORICA“ U BEOGRADU

Posle duže letnje pauze Odbor Udrženja rešio je na svojoj sednici, da se u nedjelju, 17. septembra o. g. održi širi društveni sastanak, u društvenim prostorijama, u ulici Kralja Petra 22, tačno u 10 časova. Pošto se 24. septembar održava kongres emigrantskih organizacija u Ljubljani, Odbor želi da se posavetuje sa članstvom o državu, koja ima zauzetu na kongresu, kao i o problemima, koji se nalaze na dnevnom redu ovogodišnjeg zasedanja u Ljubljani. Tom prilikom održaće se zanimivo predavanje o »Francuskoj Civilizaciji«. Moli se članove i prijatelje društva da u što većem broju dođu na sastanak i da sobom ponesu društvene legitimacije radi izvršenja potrebne kontrole.

Odbor je sem toga doneo rešenje, da preko lista »Istra« izvesti članove o sledećim zaključcima: Od prvog oktobra dalje, održavaće se širi društveni sastanci s vake predneđe u mesecu. Na svakom sastanku priredjeće se predavanje o problemima, koji našu emigraciju najviše interesuju. Posle predavanja biće na dnevnom redu rasprava o društvenim priljkama, pa će na taj način članstvo imati mogućnosti da redovito iznosi sve kritike i preloga, koje nadje za shodno. Odbor će svaku primedbu primiti k znanju, a svoje držanje odrediti prema opštim željama svo-ja članstva. O tim redovnim sastancima neće se pošiljati posebne pismene pozivnike, jer je to skopčano sa materijalnim izdaci-ma. Odbor upozorava članstvo, da naj-ozbiljnije shvaća svoje društvene dužnosti, jer će u protivnom slučaju Odbor biti pri-nudjen da postupi u smislu društvenih pravila. To se odnosi u prvom redu na uredje-čemu se i naš list sa svoje strane veseli.

Kako je poznato krčka realna gimnazija nije dosada bila potpuna državna gimnazija. Niža četiri razreda uzdržavala je država, dok su viša četiri razreda (od kojih osmi razred postoji tek od lanske godine) tvorila t. zv. višu samoupravnu gimnaziju koju je uzdržavala krčka općina iz svojih sredstava. Početkom ove školske godine, t. j. prvi dana septembra država je preuzeila i višu gimnaziju, tako da sada Krk imade potpunu (osmorazrednu) državnu gimnaziju. Potpuna državna gimnazija za Krk i oko!no stanovništvo predstavlja veliku kulturnu i nacionalnu dobit, znači ispunjenje davne želje krčkog gradjanstva, čemu se i naš list sa svoje strane veseli.

ili podnašanjem molbe za oprost članarine, što će se uvek uzeti u obzir, kada se stvar pokaže opravданom. Članarina se ima uređiti do 1. novembra ov. godine. U tom smislu biće svim članovima upućen cirkular u naškorige vreme. Upozorava se članstvo i na redovito posećivanje širih sastanaka i svih ostalih društvenih manifestacija. Opa-za se poslednjih mjeseci, da se upisuju u članstvo emigranti, koji već mnogo godina žive u Beogradu, a koji se nikad nisu pojavi-vljivali u našim redovima. Najviš enih dolazi onda, kad su im potrebna razna uverenja, ili neka druga pomoć. Odbor daje ovi-ma doznanja, da će se strogo voditi računa o svakom takvom pojedincu, i da će se izdavati uverenja, samo posle strogog ispitivanja svakog pojedinog slučaja. Moli se takodje sve ostale emigrantske fakture, da u interesu kontrole traže od svih onih, koji se u mreži stvari obrate na njih, da se legitimisu, i da se jedino organizovanim emigrantima izidje ususret. Udrženje izdaje uverenja i prima molbe samo u određeno vreme dežurstva: sredom, petkom i subotom od 19 do 21 časova, i nedeljom od 9 do 13.

Moli se takodje sve emigrante, a naročito članove, da što pre ispune statističke liste, jer je pitanje statistike od najveće važnosti za emigrantski pokret. Moli se takodje članove, da na društvene sastanke donose sobom legitimacije, i da Odboru prijave svaku promenu stanova. Jer je protivnom slučaju skoro nemoguć svaki kontakt sa članstvom. Najzad se poziva članstvo da složno pristupi zajedničkom radu, jer je inače svaki napor osudjen na neuspeh. — Odbor Udrženja »Istra-Trst-Gorica« u Beogradu.

ZA NAŠEGA ČLOVEKA NI DELA

Idrija, septembra 1933. (Rob). — Italijanska družba S. A. C. E. A. je ku-pila od lastnika tukajšnje elektrarne Fortiča električno mrežo ter bo dovaja-ta tok iz Ajdovščine. Svoje delovanje je prejšnje slovenske uslužbence vrgla na cesto ter na njihovo mesto postavila Italijane...

VOJAKI MORAO DATI POLOVICO RANCIA ZA BREZPOSELNE

Trst, avgusta 1933. — (Agis) — Glad je posegao tudi u vojaške vrste. Hrana it